

ICANN TARTIŞMALARI VE ULUSLARARASI POLİTİKA

Nuri YEŞİLYURT*

(*) Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, 06590, ANKARA
ynuri@politics.ankara.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, İnternet Alan Adı Sistemi'nin (DNS) yönetimini elinde bulunduran ABD merkezli İnternet Tahsisli İsimler ve Sayılar Kuruluşu (ICANN) üzerine sürmekte olan uluslararası tartışmaları ve bu tartışmaların küresel ölçekteki siyasî yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, devletlerin İnternet konusunda artan bilinçlerinin ve bununla bağlantılı olarak, uluslararası sistemdeki ABD hegemonyasının bir yansıması olarak görebileceğimiz mevcut yönetim mekanizmasına (ICANN) karşı artan tepkilerinin altı çizilmektedir. Bunun yanında, bireysel kullanıcıların İnternet yönetimindeki rolleri üzerinde durmakta ve İnternetin küresel ölçekte çevrim-içi bir demokrasi için model oluşturabilme potansiyelini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnternet, ICANN, İnternet Yönetimi, Alan Adı Sistemi.

ICANN DEBATES AND INTERNATIONAL POLITICS

ABSTRACT

This paper aims at analysing current international debates around the USA based Internet Corporation for Assigned Names and Numbers which manages the Internet's Domain Name System, along with the political implications of these debates at the global level. In this context, this paper underlines the growing consciousness of nation-states about the importance of the Internet, and their reactions to the current management mechanism (ICANN), which is can be seen as a reflection of the US hegemony in the international system. Besides, this paper underscores the roles of the personal users in the governance of the Internet, and discusses the Internet's potential of becoming a model for a global online democracy.

Keywords: Internet, ICANN, Internet Governance, Domain Name System.

1. GİRİŞ

Günümüzde, İnternetsiz bir hayatı düşünmek, en azından görece iyi maddi koşullara sahip insanlar için neredeyse imkansızdır. Tüm dünyadaki gerek iş, gerekse ev hayatına derinden eklemlenmiş olan İnternet teknolojisi, 1980 sonrası küreselleşme olgusunun önemli araçlarından biri olarak işlevini sürdürmektedir. En başta, 1960'ların sonunda, ABD ile sınırlı bir bilgisayarlar ağı olarak ortaya çıkan ve 1990'lardan itibaren küresel bir olgu haline gelen bu teknoloji, bugün de tüm dünyayı birbirine bağlayan en önemli bilişim ağı olarak işlemeye devam etmektedir. Küresel bir olgu haline

gelmesinden bu yana dünyadaki toplumsal, ekonomik, siyasal ve hukuksal yapılarda çok hızlı ve önemli dönüşümler meydana getirmiş olan İnternetin ortaya çıkışından sonra dünyanın asla eskisi gibi olmayacağını söyleyebiliriz.

İnternet, ulus-devletler için bazı zorluklar yaratmıştır. İnternetin belki de en çok tartışılan yönü, geleneksel ulusal hukuk sistemleri için yarattığı zorluklar olmuştur. Ulusal egemenlik mantığına pek çok açıdan meydan okuyan İnternetin sınır tanımayan küresel doğası, devletlerin bu teknolojiyi kontrol altına alma kanallarını oldukça zorlamaktadır. Devletlerin İnterneti kontrol

altına almak için tasarlayacağı herhangi bir hukukî sistem, meşruiyet; İnternetin karmaşık ve çok-değişkenli doğası; kuralların ülkesel bazda uygulanmasındaki zorluklar; zorlama ve yaptırım sorunları gibi bir çok güçlük karşışmaktadır. Dolayısıyla, İnternet teknolojisi bizi “egemenlik” kavramını yeniden düşünmeye zorlamaktadır.¹ Ancak ne olursa olsun, devletlerin İnternet konusundaki kaygıları ve buna paralel olarak onu düzenleme konusundaki irade ve çabaları da İnternetin önemi daha iyi kavrandıkça artmaktadır. Zaman içerisinde gerek İnternetin modern egemenlik kavramını dönüştürme potansiyeli, gerekse modern egemenlik kavramının İnterneti düzene tabi tutma girişimleri daha da netleşecektir.

Buna karşın İnternet, genel olarak sivil toplum ve özelde de bireysel kullanıcılar için çok çeşitli olanaklar yaratmıştır. Her şeyden önce, devlet düzenlemelerinin henüz çok gelişkin olmadığı bir alanda, serbestçe siyasî, ekonomik ve sosyal faaliyetlerde bulunma olanağı ortaya çıkmıştır. Bunların yanında, söz konusu teknolojinin sağladığı teknik kolaylıklarla, bireysel kullanıcıların İnternetin yönetimine doğrudan (forumlar aracılığıyla) yahut dolaylı olarak (çevrim-içi seçimlerle) katılabilmeleri mümkün olabilmektedir. Bu tarz uygulamaların küresel çapta bir çevrim-içi demokrasi için model oluşturabilme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir.

Meseleye yukarıdaki gibi bir kavramsallaştırmayla bakıldığında, en geniş anlamıyla İnternetin idaresi meselesi, devletler için olumsuz, zorlayıcı; genel olarak sivil toplum içinse olumlu bir gelecek vaat etmektedir. Acaba günümüzde durum tam olarak bu mudur? İnternet teknolojisinin can damarı olan Alan Adı Sistemi için halihazırda nasıl bir düzenleme mekanizması mevcuttur? Bu mekanizma hangi kurumsal aktörün elindedir? Bu yönetim mekanizmasının yeniden yapılandırılması yönünde mevcut uluslararası tartışmalar nelerdir ve bunların siyasî yansımaları neler olmaktadır? İnternet’in yönetimi (daha doğrusu yönetişimi), küresel ölçekte bir demokrasinin prototipini oluşturabilir mi? İşte bu çalışmada cevaplandırılmaya çalışılacak olan temel sorular bu şekilde sıralanabilir.

¹ Rolf H. Weber, *Regulatory Models for the Online World*, Zurich, Schulthess, 2002, ss. 44-55.

Yukarıdaki sorulara cevap aranırken şöyle bir plan izlenecektir: İlk bölümde, şu anda Alan Adı Sisteminin (DNS) yönetimini elinde bulunduran ABD merkezli İnternet Tahsisli Sayılar ve İsimler Kurumu’nun (ICANN) kurulma süreci ve örgütsel yapısı anlatılacaktır. İkinci bölümde ise, ICANN’ın tabi olduğu yoğun uluslararası baskı ve eleştiri nedeniyle İnternet yönetişimi sorununa da önemli ölçüde eğilmiş olan Birleşmiş Milletler Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi sürecindeki gelişmeler değerlendirilecek ve en geniş anlamıyla İnternet yönetişimi üzerine sürmekte olan tartışmaların uluslararası politikaya yansımaları değerlendirilecektir.

2. ICANN’İN KISA TARİHİ

2.1. ICANN’in Kuruluşuna Giden Yol

2.1.a. Uluslararası Ad Hoc Komite’nin Kurulması

1990’ların ilk yarısı, İnternetin ABD sınırlarını aşıp uluslararası bir olgu haline gelmeye başladığı dönemdir.² Ancak, 1993’ten itibaren Alan Adı Sisteminde tekeli bir şirket olarak faaliyet gösteren NSI: Network Solutions Inc. (NSI)’ın izlediği politikalar uluslararası İnternet camiasında pek çok huzursuzluk yaratmıştır. Her şeyden önce, o zamana kadar ABD Ulusal Bilim Vakfı (NSF) tarafından karşılanmış olan alana yeni isim kaydı işlem ücreti olarak NSI tarafından kullanıcılardan senelik 50 \$ ücret istenmesi ve piyasadaki tekeli konumu sayesinde bu faaliyetinden astronomik kârlar elde etmesi pek çok tartışma yaratmıştır. Bunun yanında, 1995 senesinde, NSI’nın alan adları konusunda ortaya çıkan isim hakkı uzlaşmazlıklarının çözüm için geliştirdiği politikanın daha çok şirketleri kayırıyor olması da İnternet camiası için başka bir huzursuzluk kaynağı olmuştur.³

NSI’nın konumuna karşı artan eleştirilerin bir sonucu olarak 1996 senesinde IANA, İnternet Topluluğu (ISOC), Birleşmiş Milletler Uluslararası Telekomünikasyon

² Bu yıllarda, 100’ün üzerinde ülke İnternet ağına katılmış ve “.fr.”, “.de.” gibi kendi Ülke Kodu Üst Düzey Alan (ccTLD)’larını işletmeye başlamışlardır. Altavista, çok dilli arama hizmetine 1995’te başlamıştır.

³ David Drissel, “Internet Governance in a Multipolar World: Challenging American Hegemony,” *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 19/1 (March 2006), s. 110.

Birliği (ITU) gibi çeşitli hükümet dışı ve hükümetler arası örgütlerin temsilcilerinden oluşan bir Uluslararası Ad Hoc Komite (IAHC) Alan Adı Sisteminde değişiklik önerileri geliştirmek üzere kurulmuştur. Bu sürecin sonunda, Şubat 1997 itibariyle hazırlanmış olan rapor, Alan Adı Sisteminin yönetiminin uluslararası örgütler, iş kesimleri ve ISOC'un temsilcilerinden oluşacak, Cenevre merkezli ITU bünyesinde faaliyet gösterecek ve uluslararası bir antlaşmayla kurulacak olan ulus-üstü, kâr amacı gütmeyen bir yapıya devretmeyi önermiştir.⁴ Bunun yanında, sisteme her sene 20 ila 30 arası yeni Genel Üst Düzey Alan (gTLD) eklenmesi ve isim kaydı yapan yeni şirketlere izin verilmesiyle bu sektörde rekabetin artırılması öngörülmüştür. Son olarak, alan adlarında ortaya çıkan isim hakkı uzlaşmazlıklarını çözmek amacıyla da Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) denetiminde yeni bir standart sistemin kabulü önerilmiştir.⁵

IAHC'nin önerisi başta ABD olmak üzere bir çok hükümet ve bazı uzman İnternet kullanıcıları tarafından tepkiyle karşılanmıştır. IAHC'ye çeşitli kesimler tarafından, planlarında yeterince hükümet girdisi sağlayamaması, ulusal egemenliği tehdit etmesi, Alan Adı Sisteminin kurumsal çıkarlar tarafından ele geçirilmesini öngörmesi, İnternete yeni yeni dahil olan (bireysel kullanıcılar, şirketler gibi) aktörlerin çıkarlarını dikkate almaması, bunun yerine ITU gibi daha geleneksel ve İnternet değerlerine yabancı örgütleri temsil etmesi, demokratik sorumluluğu sağlayamaması gibi iddialarla eleştirilmiştir.⁶ Sonuçta, İnternetin yönetimini ITU gibi bir Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşuna vermeye hiç de niyeti olmayan ABD hükümetinin, 1997 senesinin ortası itibariyle raporu onaylamayı reddetmesiyle, IAHC'nin çalışmaları tamamen sonuçsuz kalmıştır. Ancak, mevcut sisteme yönelik artan eleştiriler göz önünde bulundurulduğunda, mevcut sistemde bazı kökten değişikliklere gidilmesi de zorunlu hale gelmişti. İşte bu ortamda, ABD Ticaret

Bakanlığı tarafından yapılmış olan yeni öneriler, Alan Adı Sisteminin bugünkü yönetim şeklinin ilk şablonunu oluşturmuştur.

2.1.b. ABD Hükümetinin Önerileri

ABD Ticaret Bakanlığına bağlı Ulusal Telekomünikasyon ve Bilişim İdaresi (NTIA), Clinton yönetiminin direktifi ile, 1998 senesi başında, "Improvement of Technical Management of Internet Names and Addresses" başlığıyla, "Green Paper" olarak da bilinen bir öneri paketi hazırlamıştır. IAHC sürecinden hiç bahsedilmeyen bu pakette, İnternetin özel, hükümet dışı koordinasyonu temel ilke olarak kabul edilmişti. Buna göre, İnternet Tahsisli Sayılar Otoritesi (IANA) tarafından yürütülmekte olan faaliyetler ABD merkezli ve kâr amacı gütmeyen yeni bir kuruluşa devredilecek ve bu yeni kuruluş, İnternet kullanıcılarına da temsil hakkı verilecek olan uluslararası bir yönetim kurulu tarafından yönetilecekti. Geçiş süreci boyunca bu kuruluşun politik açıdan gözetiminin de ABD hükümeti tarafından yapılması öngörülmüyordu. Söz konusu öneri paketinde, bunlara ek olarak, gerek alana isim kaydı, gerekse Üst Düzey Alan (TLD)'ların kontrolü konusunda minimum uluslararası düzenleme gerektirecek rekabetçi ve özelleştirmeci bir politika benimsenmişti.⁷

NTIA, "Green Paper" ile ilgili olarak aldığı eleştiri ve yorumları değerlendirdikten sonra, Haziran 1998'de, bu sefer "White Paper" adında yeni bir plan hazırladı. Bu planda, yeni kuruluşun yapısı, yeni TLD'lerin kullanıma açılması gibi bir çok önemli meselede geri adım atılmış ve bunlar kurulacak olan yeni organın sırtına yüklenmiştir. Bunun yanında, yeni organın özel,⁸ kâr amacı gütmeyen, kendi kendini düzenleyen, demokratik, şeffaf ve coğrafi olarak farklı yörelerin çıkarlarını yansıtacak bir yapıya sahip olacağına dair güvenceler verilerek, uluslararası bir düzenleme fikri tekrar reddedilmiştir. "White Paper"da, kurulacak yeni organa dair kesin bir ifade yer almamakla birlikte, ABD hükümetinin böyle bir organla anlaşma yapmaya, onun için

⁴ Daniel W. Drezner, "The Global Governance of the Internet: Bringing the State Back In," *Political Science Quarterly*, Vol. 119/3 (2004), s. 495.

⁵ Drissel, "Internet Governance," s. 110.

⁶ Bkz. Jonathan Weinberg, "ICANN and the Problem of Legitimacy," *Duke Law Journal*, Vol. 50/1 (October 2000), ss. 202-204; Drissel, "Internet Governance," s. 111.

⁷ Raymond Werle ve Volker Leib, "The Internet Society and Its Struggle for Recognition and Influence," Ronit, Karsten ve Schneder, Volker, (der.) *Private Organizations in Global Politics*, London, Routledge, 2000, ss. 118-119.

⁸ Doğrudan kamu kontrolü altında olmayan anlamında.

uluslararası destek aramaya hazır olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, istikrar, rekabet, özel ve aşağıdan yukarıya koordinasyon ve temsil, Alan Adı Sisteminin yönetiminde uygulanacak ilkeler olarak benimsenmiştir.⁹ ICANN'ın kurulması, "White Paper" çerçevesinde gerçekleşmiştir. Burada önemli olan nokta, ABD'nin minimum uluslararası düzenleme, maksimum özel sektör öncülüğü ve maksimum rekabet ilkeleriyle hareket etmesidir. Bunlara ek olarak, bireysel kullanıcıların İnternetin yönetimine katkısı da ABD tarafından ilk defa bu öneriler ile zikredilmektedir.

2.1.c. ICANN'ın Kurulması

"White Paper"ın yayınlanmasının ardından, Ekim 1998'de, IANA, ICANN'ın kurulması önerisini getirmiştir. Buna göre ICANN, ABD'nin California eyaleti hukukuna tâbi olan, kâr amacı gütmeyen ve kamu yararına faaliyet gösteren bir kuruluş olarak tasarlanmıştır. IANA, bu öneriyle beraber kuruluşun ilk yönetmeliğini ve geçici yönetim kurulu listesini hazırlayıp ABD Ticaret Bakanlığı'na sunmuştur. Sonuçta, açıklık ve sorumluluk meselelerine ilişkin bir süre devam eden görüşmelerin ardından, 25 Kasım 1998'de ICANN'ın kuruluşu ve Alan Adı Sisteminin yönetimini devralması ABD Ticaret Bakanlığı ile imzalanan bir mutabakat zaptı (MoU) ile onaylanmıştır.

ICANN'ın temel görevleri, IP adreslerinin tahsisinin koordinasyonunu sağlamak, protokol tanımlayıcıları atamasını yapmak, Genel Üst Düzey Alan (gTLD) ve Ülke Kodu Üst Düzey Alan (ccTLD) ad sunucuları ile kök sunucuların kontrolünü sağlamak olarak tanımlanmıştır. ICANN, bunları gerçekleştirirken, İnternetin operasyonel istikrarını sağlamak, rekabeti teşvik etmek, küresel İnternet camiasının temsilini sağlamak ve tabandan yukarı ve oydaşma temelli süreçlerle görevlerine uygun politika geliştirmekle yükümlenmiştir. Böylece ICANN, o zamana kadar IANA gibi ABD hükümeti ile sözleşmeli kuruluşlar tarafından yürütülen görevlerin çoğunu devralmış oluyordu. Bu aşamada, kuruluşun örgütsel

yapısını daha yakından incelemek faydalı olacaktır.

2.2. ICANN'ın Örgütsel Yapısı

ICANN'ın örgütsel yapısı, kurulduğu günden bu yana bazı önemli değişikliklere maruz kalmıştır. İlk tasarlandığı haliyle, ICANN'ın hükümetlerin ve hükümetler arası örgütlerin doğrudan bir söz ve katılım hakkına sahip olmadığı hiyerarşik bir ağ şeklinde örgütlendiğini söyleyebiliriz. Buna göre, kuruluşun tepesinde 19 üyeli bir Yönetim Kurulu bulunuyordu. Bunun yanında, politika geliştirilmesinden sorumlu 3 adet Destekleyici Örgüt ve en geniş anlamıyla İnternet kullanıcılarının yer aldığı Genel Kullanıcı Üyeliği (ALM) mekanizması mevcuttu.¹⁰

ICANN Yönetim Kurulunun 9 üyesi Destekleyici Örgütler (DÖ) tarafından; 9 üyesi de ALM tarafından belirlenmekteydi. Geriye kalan bir kişi de seçilmiş kurul üyeleri tarafından belirlenecek olan Yönetim Kurulu Başkanıydı. ICANN Yönetim Kurulunun ilk 9 üyesi, örgütün kuruluşuyla beraber İnternet camiasının seçkin ve saygın kimseleri arasından atanmıştır. ALM'nin seçeceği 9 üyenin ilk 5'i de Ekim 2000'de gerçekleştirilen oylamayla belirlenmiştir. Burada, coğrafi farklılığı temsil edebilmek için her 5 kıtadan birer yönetici seçildiğini görmekteyiz. Geriye kalan 4 kişi için Kasım 2000'de gerçekleştirilmesi planlanan seçimler 2002 senesine ertelenmiş; ancak bu arada gerçekleşen reformla Yönetim Kurulunun ALM tarafından doğrudan seçimle belirlenmesi uygulamasına son verilmesi nedeniyle söz konusu seçim hiçbir zaman gerçekleştirilememiştir.¹¹ Şüphesiz bu dönem, bireysel kullanıcılar için çok önemli bir fırsat ve deneyim olmuştur. Ancak Kuzey Amerika temsilcisi Karl Auerbach gibi seçilmiş yönetim kurulu üyelerin ICANN'e ve mevcut düzenleme mekanizmasına karşı çok sert eleştirileri, ABD hükümetini seçimler

¹⁰ Wolfgang Kleinwachter, "ICANN between technical mandate and political challenges," *Telecommunications Policy*, Vol. 24/6-7 (August 2000), s. 554.

¹¹ BBC News, "9 October 2000, Click here to vote," <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/963657.stm>> (12.07.2006); Hans Klein, "ICANN and Internet Governance: Leveraging Technical Coordination to Realize Global Public Policy," *The Information Society*, Vol. 18/3 (2002), s. 204.

⁹ "Internet Governance Overview: Current Management and Proposed Reforms," *International Debates*, Vol. 3/9 (December 2005), s. 259; Weinberg, "ICANN and the Problem of Legitimacy," ss. 208-209.

konusunda daha sonra göreceğimiz gibi çeşitli önlemler almaya zorlamıştır.

Destekleyici Örgütler (DÖ), Alan Adları DÖ, Adresler DÖ ve Protokoller DÖ olmak üzere üçe ayrılmaktaydı. Her bir Destekleyici Örgütün kendi üyeleri tarafından seçilen bir Konseyi vardı. Söz konusu örgütlerin üyelerini de ilgili alanda faaliyet göstermekte olan önemli aktörler (şirket, örgüt ve kuruluş temsilcileri) oluşturmaktaydı. Genel Kullanıcı Üyeliği mekanizmasına da 16 yaşını aşmış, e-posta adresi ve normal posta adresine sahip olan her İnternet kullanıcısı üye olabiliyordu.¹²

Görüldüğü gibi ICANN'ın ilk kurulduğu zamanki yapısı hükümetlere fazla söz hakkı vermeyen ve iş çevreleri ile en geniş anlamda İnternet kullanıcılarının temsili dengelemeye çalışan bir tablo sunmaktadır. Ancak kuruluşundan sonra bir çok kesim tarafından eleştiriye maruz kalan ICANN, bu yapıda bazı değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır. Bu eleştiriler arasında, örgütün demokratik olamadığı, temsili tam olarak sağlayamadığı, meşruiyet kaynağının sorunlu olduğu, rekabeti sağlayamadığı, ABD hükümetine çok yakın çalıştığı ama diğer hükümetlere söz hakkı tanımadığı ve daha çok şirket çıkarlarını kayırdığı iddiaları yer alıyordu. ABD hükümetinin de ICANN'ın mutabakat zaptında belirtilmiş hedeflerin çoğunu hâlâ yerine getirmediğini belirtmesi üzerine, Şubat 2002'de Yönetim Kurulu Başkanı Stuart Lynn'in önerisiyle örgütte önemli bir reform girişimi başlamıştır.¹³ Böylece, uluslararası baskılar bir sonuç vermiş ve ICANN ilk defa bir yeniden yapılanmaya gitmiştir.

Temmuz 2002'de Romanya'da toplanan ICANN Yönetim Kurulu Tarafından kabul edilen reform planı örgütün yapısını büyük oranda değiştirmiştir. Buna göre yeni Yönetim Kurulu 15 üyeden oluşacak ve bunların 8'i yeni oluşturulan Seçici Komite¹⁴

tarafından, 6'sı ise Destekleyici Örgütler tarafından seçilecektir. 14 kişilik Yönetim Kurulu da bir adet başkan seçecektir. Destekleyici Örgütler de, Adres DÖ, Ülke Kodu Adları DÖ¹⁵ ve Jenerik Adlar DÖ olarak yeniden düzenlenmiştir. Bunların dışında Hükümet Tavsiye Komitesi, Güvenlik ve İstikrar Tavsiye Komitesi, Kök Sunucu Sistemi Tavsiye Komitesi ve Genel Kullanıcı Tavsiye Komitesi olmak üzere 4 adet Tavsiye Komitesi ve bir adet de Teknik Bağlantı Grubu bulunmaktadır. Her bir Tavsiye Komitesi, Teknik Bağlantı Grubu ve ICANN'den bağımsız bir kuruluş olan İnternet Mühendislik Görev Gücü (IETF) de Yönetim Kurulunda oy hakkı olmayan birer temsilci bulundurmaktadırlar.¹⁶

Bu tabloda devletlerin rolü artarken, bireysel kullanıcıların rolü azalıyor. Burada en çok göze çarpan değişikliklerden biri, Hükümet Tavsiye Komitesi aracılığıyla ICANN'ın yönetiminde dileyen devletlere önemli bir söz hakkı verilmesi olmuştur. Bu kapsamda, Yönetim Kurulu, Hükümet Tavsiye Komitesi tarafından verilen önerileri politika oluştururken göz önünde bulundurmamak ve göz önünde bulundurmadığı takdirde de hükümetlerin yetkililerini gerekçe konusunda bilgilendirmekle yükümlü kılınmıştır.¹⁷ Bir diğer önemli değişiklik ise, Genel Kullanıcı Üyeliği mekanizması aracılığıyla Yönetim Kurulu üyelerinin seçimi usulüne son verilmesi olmuştur. ICANN yetkilileri, İnternet kullanıcılarının Yönetim Kurulundaki temsiline son veren ve dolayısıyla örgütün temsili ve demokratik niteliğini kısıtlayan bu değişimi eleştirenlere, ICANN'ın bir küresel çevrim-içi demokrasi deneyi olmadığını belirterek cevap vermişler ve bu reformların ICANN'ın çalışma verimini arttırmaya yönelik olduğunun altını çizmişlerdir.¹⁸ Daha sonra gelen baskılar

Governance," s. 251.

¹⁵ Mart 2004'te kurulmuştur.

¹⁶ ICANN, "Bylaws, 28 February 2006," <<http://www.icann.org/general/bylaws.htm>> (01.07.2006).

¹⁷ *Idem.*

¹⁸ BBC News, "3 July 2002, Net body under pressure," <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/2088911.stm>> (01.07.2006); BBC News, "1 November 2002, Net body changes leadership rules," <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/2385363.stm>> (01.07.2006).

¹² Kleinwachter, "ICANN," s. 554.

¹³ Susan P. Crawford, "The ICANN Experiment," *Cardozo Journal of International & Comparative Law*, Vol. 12/2 (Fall 2004), s. 415; King, "International Internet Governance," s. 247.

¹⁴ Seçici Komite, gTLD yöneticileri, ccTLD yöneticileri, İnternet Servis Sağlayıcıları, iş çevreleri, akademik kuruluşlar ve tüketici grupları gibi ilgili tarafların atadıkları delegelerden oluşmaktaydı. King, "International Internet

üzerine, ICANN Yönetim Kurulu, Haziran 2003'te, bireysel kullanıcıların katılımını arttırmak üzere yerel ve bölgesel çapta Genel Kullanıcı (*At-large*) grupların kurulmasına onay vermiştir. Buna göre bir kıtada yeterli sayıda yerel grup olduğu takdirde bunlar Bölgesel Genel Kullanıcı Örgütü (RALO) oluşturabilecek, RALO'lar da Genel Kullanıcı Tavsiye Komitesi'nin üyelerini atayacaklardır.¹⁹

3. ICANN'İ AŞMA ÇABALARI

3.1. Birleşmiş Milletler Dünya Bilgi Toplumu Zirveleri

3.1.a. 2003 Cenevre Zirvesi

Bu zirveler, genel olarak devletlerin, mevcut sisteme ve ABD'ye bir tepkisi olarak adlandırılabilir. Alan Adı Sisteminin idaresinin ve ICANN'ın en geniş anlamda ve uluslararası olarak tartışıldığı ilk platform, Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenmiş olan Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi (WSIS) olmuştur. Aynı zamanda BM'nin de İnternet yönetişimi tartışmalarına müdahil olmaya başladığının bir göstergesi olarak alabileceğimiz WSIS, ilki 2003 senesinde Cenevre'de, ikincisi de 2005 senesinde Tunus'ta olmak üzere iki ayakta gerçekleştirilmiştir. Dünyanın dört bir yanından hükümet temsilcilerinin katıldığı WSIS'in, henüz İnternet yönetişimini olmasa da en azından İnternet yönetişimi tartışmalarını uluslararasılaştırmış olduğunu söyleyebiliriz.

Aralık 2003'te Cenevre'de gerçekleştirilen birinci WSIS, birçok konunun yanında İnternet yönetişimine de değinmiştir. Gerek Zirve'ye hazırlık toplantılarında, gerekse Zirve esnasında göze çarpan en önemli tartışma, gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında İnternet yönetişimi kavramının tanımı, bu kavramın ne derece kamu politikası ögesi içerdiği ve gelişmekte olan ülkelerin küresel İnternet politikalarının oluşum sürecine katılımı konularında yaşanmıştır.²⁰ Ancak, Zirve süresince bu konularda tam bir mutabakat sağlanamaması üzerine, Zirve'nin sonunda yayımlanan Eylem

Planında, BM Genel Sekreteri, gerek gelişmekte olan gerekse gelişmiş ülkelerden hükümetlerin, özel sektörün ve sivil toplumun katılımıyla bir İnternet Yönetişimi Çalışma Grubu (WGIG) oluşturmaya çağırılmıştır. 2005 senesinde gerçekleşen ikinci Zirveye rapor hazırlayacak şekilde çalışması planlanan WGIG'nin görevleri arasında şunlar sayılmıştır:²¹

- i. İnternet yönetişiminin işler bir tanımını yapmak,
- ii. İnternet yönetişimine ilişkin olan kamu politikası konularını belirlemek,
- iii. Hükümetlerin, var olan uluslararası ve hükümetler arası örgütlerin ve diğer forumlarla birlikte gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerden özel sektör ve sivil toplumun rolleri ve sorumlulukları konusunda ortak bir anlayış geliştirmek,
- iv. Eylemlerinin sonuçları üzerine, WSIS'in 2005'te Tunus'ta gerçekleşecek ikinci aşamasında göz önünde bulundurulması ve gerekli eylemlerin gerçekleştirilmesi amacıyla sunulacak bir rapor hazırlamak.

Eylem Planında belirtilen bir başka unsur da, hükümetlerin, İnternete erişimin önündeki engelleri kaldırmak amacıyla bölgesel kök sunucuların ve uluslararasılaşmış alan adlarının gelişimini desteklemesi gerekliliği olmuştur.²² Zirve'nin sonunda yayınlanan

²¹ "Geneva Plan of Action," First Phase of the WSIS, 10-12 December 2003, Geneva, <http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0005!!MSW-E.doc> (01.07.2006), madde no. C6/13.

²² *Idem.*. Bölgesel kök sunucuları, Alan Adı Sisteminin tepesindeki 13 kök sunucunun kopyası (ya da klonu) niteliğinde olan ve genel olarak İnternet sisteminin işleyişini rahatlatan, dünyanın farklı yerlerinde mevcut sunuculardır. 2004 senesi itibarıyla toplam 22 ülkede bölgesel kök sunucu hizmetteydi. Peake, *Internet Governance*, s. 10. Uluslararasılaşmış alan adları, İngilizce dışındaki alfabelerde de alan adı kaydı yapmaya olanak veren sistemin gelişim sürecidir. Eylül 2000'den beri yavaş bir şekilde ilerlemekte olduğu gözlenen bu sürecin detayları için bkz. *Ibid.*, s. 15; ICANN,

¹⁹ King, "International Internet Governance," s. 251.

²⁰ Adam Peake, *Internet Governance and the World Summit on the Information Society (WSIS)*, Association for Progressive Communications, 2004, ss. 3-9.

İlkeler Bildirimi'nde de İnternetin idaresinin hükümetlerin, özel sektörün, sivil toplumun ve uluslararası örgütlerin katılımıyla çok taraflı, şeffaf ve demokratik bir biçimde gerçekleştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuş, bu küresel fenomende daha adil bir kaynak dağılımının sağlanması gerektiği ve çok dilliliğin de dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.²³ Bildiride göze çarpan bir nokta, İnternet yönetiminde hükümetlerin rollerine, diğer aktörlere kıyasla birinci derecede vurgu yapılması olmuştur.²⁴

3.1.b. Birleşmiş Milletler İnternet Yönetişimi Çalışma Grubu

Cenevre Zirvesinde oluşturulması kararlaştırılan WGIG, Kasım 2004'ten itibaren beş kere toplandıktan sonra, Temmuz 2005'te nihâi raporunu yayınlamıştır. Grup henüz çalışmalarına başlamadan önce, Haziran 2004'te, ABD hükümeti, grubun çalışmalarına ilişkin kaygı ve beklentilerini 6 ilke etrafında özetlemiştir. Buna göre, İnternetin gelişimi, serbest pazar ekonomisi temelinde rekabeti teşvik etmeli, bütün çıkar sahiplerinin işbirliğini sağlamalı, özel sektör liderliğini desteklemeye devam etmeli, sıkı ve ağır kuralcılıktan kaçınmalı, sistemin güvenliğini ve istikrarını güvence altına almalı ve sistemin küresel, ortak ve işbirliğine yatkın doğasını kucaklamalıydı.²⁵ ABD, bu bildiri aracılığıyla uluslararası topluma, mevcut sistemde çok radikal değişikliklerin gerçekleşmemesi gerektiği yönünde bir mesaj vermek istiyordu.

WGIG raporuna dönersek, grubun kendine verilen ilk görev olan İnternet yönetişimi kavramının işler bir tanımını yapmak konusunda vardığı sonuç şu olmuştur:

İnternet Yönetişimi,
İnternetin evrimini ve

"Internationalized Domain Names," <<http://www.icann.org/topics/idn/>> (20.07.2006). Çinin alternatif İnternet yaratma girişimleri, bu alandaki çalışmaların hızlanması için önemli bir neden teşkil etmektedir.

²³ "Geneva Declaration of Principles," First Phase of the WSIS, 10-12 December 2003, Geneva, <http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0004!!MSW-E.doc> (01.07.2006), madde no. 6/48.

²⁴ *Ibid.*, madde no. 6/49.

²⁵ "US Policy Regarding Internet Governance," *The American Journal of International Law*, Vol. 99/1 (January 2005), s. 259.

kullanımını şekillendiren ortak ilkelerin, normların, kuralların, karar-alma prosedürlerinin ve programların; hükümetler, özel sektör ve sivil toplum tarafından geliştirilmesi ve uygulanmasıdır.²⁶

WGIG, ikinci olarak, İnternet yönetişimine ilişkin 4 adet ana kamu politikası alanı belirlemiştir: Birinci olarak, Alan Adı Sistemi, IP adresleri, kök sunucular, teknik standartlar gibi önemli İnternet kaynaklarının yönetimine ilişkin konular. İkinci olarak, istenmeyen e-posta (*spam*), ağ güvenliği ve siber suçlar gibi İnternet kullanımına ilişkin konular. Üçüncü olarak, fikrî mülkiyet hakları ve uluslararası ticaret gibi İnternetle doğrudan ilgisi olmayan; ancak İnternetten daha büyük bir etkiye sahip olan konular. Son olarak da gelişmekte olan ülkelerde kapasite artırımı gibi kalkınmaya ilişkin konular.²⁷

Daha sonra, hükümet, özel sektör ve sivil toplumun İnternet yönetimindeki rol ve sorumluklarını ayrı ayrı sayan rapor,²⁸ son olarak, İnternet yönetişiminin geleceğine ilişkin dört adet model geliştirmiştir. Bunlardan birincisi, ICANN'ın üzerindeki ABD gözetiminin yerini alacak Küresel İnternet Konseyi adında hükümetlerin başrolü oynadığı, özel sektör ile sivil toplumun ise sadece tavsiye verici konumda bulunduğu bir BM kuruluşunun oluşturulmasıydı. İkinci model, ICANN'de mevcut bulunan Hükümet Tavsiye Komitesinin İnternet yönetişimi meselelerinin resmî bir şekilde tartışıldığı bir forum olarak güçlendirilmesiydi. Üçüncü model, ICANN'ın rolünün daha dar bir teknik düzeye indirilmesi ve bir Uluslararası İnternet Konseyinin kurularak bunun İnternet yönetişiminin kamu politikalarına ilişkin rollerinin çoğunu devralmasıydı. Son model de, üç adet yeni örgütün kurulmasını önermekteydi. Bunlar sırasıyla, İnternet'e ilişkin kamu politikalarının tartışılacağı Küresel İnternet Kamu Konseyi, ICANN'ın yerini alacak olan Dünya İnternet Tanımlanmış Adlar ve Sayılar Kuruluşu ve

²⁶ "Report of the Working Group on Internet Governance," June 2005, <<http://www.wgig.org/docs/WGIGREPORT.pdf>> (01.07.2006), s. 4.

²⁷ *Ibid.*, s. 5.

²⁸ *Ibid.*, ss. 8-10.

hükümetlerin, özel sektörün ve sivil toplumun tartışma platformu olarak kurulacak olan Küresel İnternet Yönetişimi Forumu.²⁹ Genelde devletler ağırlıklı ve sivil toplumun rolü simgesel düzeyde kaldığı bu modellerde, bireysel kullanıcılara hiç bir özel atf bulunmaması dikkat çekicidir. Anlaşılan o ki, raporda sadece daha eşitlikçi bir devletlerarası sistem tasarlanmaya çalışılmıştır.

ABD, WGIG raporunu açıklamadan bir ay önce yaptığı açıklamada mevcut sistemde radikal değişiklik önerilerine karşı tepkisini gösterdi. NTIA tarafından Haziran 2005'te yapılan açıklamada, ABD hükümetinin kök sunuculardaki değişim ve yeniliklerin kontrol edilmesindeki tarihsel rolünün devam edeceği belirtilerek, ICANN'ın de mevcut faaliyetlerini en azından görülebilir bir geleceğe kadar sürdüreceği vurgulanmış ve İnternet yönetiminde pazar ekonomisi tabanına ve özel sektör öncülüğüne bağlılığın devam edileceği açıklanmıştır.³⁰ Böylece ABD hükümeti, İnternet yönetiminde radikal bir değişim görmek isteyen kesimlere bir kez daha gözdağı vermiş oluyordu.

3.1.c. 2005 Tunus Zirvesi

BM Dünya Bilgi Toplumu Zirvesinin ikinci ayağı Kasım 2005'te Tunus'ta gerçekleşmiştir. Esas olarak dünyadaki dijital uçurumun giderilmesine odaklanması planlanan zirve WGIG raporu çerçevesinde gerçekleşen İnternet yönetişimi tartışmalarının gölgesi altında kalmıştır.³¹ Zirve esnasında gerçekleşen söz konusu İnternet yönetişimi tartışmalarının bir tarafında, mevcut sistemin istikrarından dem vurarak sürdürülmesi gerektiğini belirten ve tepeden inme hükümetler (ya da BM) kontrolüne karşı çıkan ABD hükümeti (ve ICANN) yer alırken, öteki tarafında, WGIG raporu kapsamında daha temsilci ve uluslararası yeni bir yönetim yapılanması geliştirilmesi gerektiğini savunan gelişmekte olan ülkeler ve Avrupa Birliği yer almaktaydı.³²

²⁹ *Ibid.*, ss. 13-16.

³⁰ "Global Leaders Debate Internet Governance," *Computing Canada*, 25.11.2005, s. 10.

³¹ "Be Wary of Internet 'Governance,'" *USA Today*, 16.11.2005, s. 13.

³² BBC News, "14 November 2005, The US role in running the net,"

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4435352.stm>> (22.07.2006); BBC News, "16 November 2005, The net and politicians don't mix,"

Tartışmaların sonunda, iki tarafı da az çok tatmin edecek bir çözüm bulundu. Buna göre, her şeyden önce, İnternet'in ICANN ve ABD hükümeti tarafından gerçekleştirilen günlük idaresinin olduğu gibi devam etmesi kararlaştırılmıştır. İkinci olarak, Brezilya hükümetinin önerisiyle, İnternet yönetişimine ilişkin bir çok konunun kapsamlı bir şekilde tartışılacağı çok taraflı, çok çıkar sahipli (*multi-stakeholder*), demokratik ve şeffaf bir uluslararası forumun oluşturulmasına karar verilmiştir. Ancak, bu amaçla Ekim 2006'da Atina'da toplanan İnternet Yönetişimi Forumu (IGF), İnternetin gündelik yönetim işlevlerini devralmayacak ve forumda alınacak kararların da herhangi bir bağlayıcılığı bulunmayacaktır.³³ Böylece bir yandan, ABD hükümeti, mevcut sistemde herhangi radikal bir değişikliğin önüne geçerek zaman kazanabilmiş, öte yandan ise, gelişmekte olan ülkeler ile AB, seslerini daha iyi duyurabilecekleri ve İnternetin kontrolündeki ABD üstünlüğünün zayıflatılmasında önemli bir aşama olarak algıladıkları bir platformun oluşturulmasını sağlamışlardır.

Zirve kararları, bunlara ek olarak, İnternet yönetişiminin siyasi, sosyal, ekonomik ve teknik boyutlarını vurgulayarak bu kavrama kapsamlı bir şekilde yaklaşmış ve bununla ilgili olarak, siber güvenlik kültürü, istenmeyen e-postalar (*spam*), gizlilik, ifade hürriyeti, İnternetin kötüye kullanımının önlenmesi, terörizmin önlenmesi, elektronik ticaretin teşvik edilmesi, tüketici haklarının korunması, uluslararası bağlantı ücretlerinin düşürülmesi, erişimin önündeki engellerin kaldırılması, İnternet üzerinden eğitimin desteklenmesi, çok dilliliğin teşvik edilmesi gibi bir çok konuda hükümetleri harekete geçmeye çağırmıştır.³⁴

3.1.d. Dünya Bilgi Toplumu Zirveleri ve Uluslararası Politika

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4438664.stm>> (22.07.2006); "Internet Geopolitics: Gulliver's travails," *The Economist*, 8.10.2005, ss. 70-71.

³³ "Tunis Agenda for the Information Society," Second Phase of the WSIS, 16-18 November 2005, Tunis,

<<http://www.itu.int/wsis/docs2/tunis/off/6rev1.doc>> (01.07.2006), madde no. 71, 72, 76.

³⁴ "Tunis Agenda for the Information Society," madde no. 39-58.

Özellikle WSIS esnasında çıkan tartışmalar, İnternetin yönetişimi meselesinin artık uluslararası politikayla ne derece iç içe geçmiş olduğunu göstermiştir. 21. yüzyılda, artık İnternetin oldukça önemli ve stratejik bir küresel iletişim kaynağı olduğunun farkına varan devletler, bu kaynağın kendi ülkelerini ilgilendiren yönlerinde (ccTLD'lerin yönetimi) ulusal egemenliklerini iddia etmişler³⁵ ve bu kaynağın küresel yönetiminde de daha fazla söz ister olmuşlardır. Bunun sonucu olarak da, WSIS esnasında, İnternetin Alan Adı Sistemini şu an gözetim altında bulunduran ABD ile dünyanın geri kalanı arasında siyasi bir kamplaşma gerçekleşmiştir. Dünyanın geri kalanı arasında başı çekenler Asya ve Latin Amerika'daki gelişmekte olan ülkeler ile AB ülkeleri olmuştur. İnternet kullanıcı sayısının son yıllarda özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki inanılmaz artışı, bu ülkelerin neden İnternet politikalarının idaresinde daha fazla söz istemekte olduklarını açıklamaktadır. Gerçekten de, Asya'daki İnternet kullanıcısı sayısı, 2000'den 2006'ya %218.7 artarak yaklaşık 364 milyon kişiye ulaşmıştır. Aynı dönemde, Latin Amerika'daki İnternet kullanıcı sayısı da %342 artarak 79 milyona ulaşmıştır. Buna karşın, aynı dönemde Kuzey Amerika'daki kullanıcı sayısı, yalnızca %110 artarak yaklaşık 227 milyon kişiye ulaşmıştır. Tabii ki de dünya nüfusunun yalnızca %5'ini oluşturan Kuzey Amerika'nın toplam İnternet kullanıcılarının %22 gibi önemli bir oranına sahip olduğu gerçeği gözden kaçırılmazsa da gelişmekte olan ülkelerdeki kullanıcı sayısının müthiş artış hızı bu tablonun orta vadede değişeceğini göstermektedir.³⁶

WSIS'te İnternetin mevcut yönetimine karşı çıkan gelişmekte olan ülkeler arasında başı İran, Hindistan, Brezilya, Çin ve Küba çekmiştir. İran, İnternetin mevcut tek taraflı yönetiminin, bu küresel kaynağın belli bir coğrafi bölgenin çıkar ve politikalarına tabi kılmakta olduğundan duyduğu kaygıyı belirtmiş ve uluslararası bir otorite altında katılımcı, meşru ve sorumlu bir yönetişim

sistemine salık vermiştir.³⁷ Hindistan yetkilileri ise, eğer İnternet ortak bir kaynak ise yönetiminin de öyle olması gerektiğini bildirmişler ve zirvenin bu yolda bir adım atmasından dolayı mutlu olduklarını belirtmişlerdir.³⁸ Brezilya hükümeti de, ICANN ve diğer mevcut mekanizmaların İnternet yönetişimine ilişkin bir çok meseleye değinmekte yetersiz kaldığını belirterek, hükümetlerin ve sivil toplumun çeşitli parçalarının katılımıyla uluslararası antlaşmaya dayalı bağımsız ve otonom bir forum kurulması önerisini getirmiştir.³⁹ Çin hükümeti, İnternetin tek bir ülke, tek bir kuruluş ve birkaç özel örgüt tarafından tekelleştirildiği mevcut yönetimin hakkaniyet ve tam temsil ilkeleri açısından uygun olmadığını belirterek daha rasyonel ve adaletli bir çok taraflı yönetişim mekanizması üzerinde durulması gerektiğini söylemiştir.⁴⁰ Küba hükümeti de İnternetin artık ABD tarafından yönetimine son verilmesi gerektiğini açıkça belirterek yeni bir çok taraflı ve demokratik örgütün bu görevi yerine getirmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴¹ Son olarak, bu gelişmekte olan ülkelerden başka, Avrupa Birliği de İnternetin ekonomik ve sosyal boyutlarını göz önünde bulunduran dengeli ve kapsamlı bir yaklaşımdan yana olduğunu belirterek Zirvenin bu yönde attığı adımlardan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.⁴²

ABD, tüm bu açıklamalara cevaben, İnternetin halihazırdaki yapılanmasının onu bugünkü güçlü ve küresel konumuna ulaştırdığını vurgulayarak bu alanda daha fazla ilerleme sağlanmak isteniyorsa mevcut yapılanmanın korunması gerektiğini, yani özel sektör öncülüğüne zarar verilmeden ve ağır düzenleyici mekanizmalardan kaçınılması sistemin güven ve istikrarının sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴³ Singapur hükümeti de ABD'yi destekleyecek biçimde, tepeden aşağıya hükümetler arası bir yönetim biçiminin İnternetin doğasına uygun olmadığını belirtmiş ve evrimci bir yaklaşımla

³⁵ Devletlerin ccTLD'ler üzerinde iddia ettikleri hakların meşruiyeti Tunus Zirvesinde alınan kararlarla da teyit edilmiştir. Bkz. *Ibid.*, madde no. 63.

³⁶ İstatistikler için bkz. World Internet Users and Population Stats, "Internet Usage Statistics," <<http://www.internetworldstats.com/stats.htm>> (21.07.2006).

³⁷ "Should the United States Relinquish Its Management of the Internet's Infrastructure?," *International Debates*, Vol. 3/9, ss. 267-268.

³⁸ *Ibid.*, s. 270.

³⁹ *Ibid.*, s. 272.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 276.

⁴¹ *Ibid.*, s. 278.

⁴² *Ibid.*, s. 280.

⁴³ *Ibid.*, s. 267.

mevcut yönetim yapılandırmalarının nasıl daha güçlü, meşru ve uluslararası hale getirilmesi gerektiği üzerine çalışmayı önermiştir.⁴⁴

Böylece iki kampa ayrılmış olan devletler, Zirvenin sonunda her iki kampı da bir ölçüde tatmin eden bir yöntem geliştirebilmişlerse de, orta vadede tartışma süreceğe ve İnternet yönetiminde önemli reformlar meydana getireceği benziyor. Son olarak İnternet Yönetişimi Forumu başlamadan önce, Eylül 2006'da, ABD Hükümeti ICANN ile olan sözleşmesini 3 yıllığına yenilemiştir.⁴⁵ Böylece herhangi bir uluslararası düzenleme fikrine yeniden set vurulmuş, buna karşın ICANN'e biraz daha özerklik vermiştir.

3.2. İnternet Yönetişimi Forumu

WSIS Tunus Zirvesi'nde kararlaştırıldığı üzere 30 Ekim – 2 Kasım 2006 tarihleri arasında Atina'da gerçekleştirilen ilk İnternet Yönetişimi Forumu (IGF),⁴⁶ çok çıkar sahipli (*multi-stakeholder*) niteliğiyle gündeme damgasını vurmuş ve böylece İnternet yönetişimi tartışmalarının devlet tekelinden çıkması anlamında bir kilometre taşını simgelemiştir. Herhangi bir kural koyma yetkisi olmamasına rağmen IGF, ulusal heyetleri, uluslararası örgüt temsilcilerini, ticari şirketleri, hükümet dışı kuruluşları ve nihayet bireysel kullanıcıları tek bir tartışma platformda buluşturmak açısından önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Dolayısıyla forumdaki tartışmalar da ICANN ile sınırlı kalmamış, İnternet olgusu daha geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Forumdaki oturumlar, açıklık, güvenlik, çeşitlilik ve erişim ana başlıkları altında gerçekleştirilmiştir.

Açıklık oturumunda Çin tartışmaları gündemi işgal etmiştir. Sivil toplum temsilcilerinin, blogger ve gazetecilerin tutuklanması meselesiyle ilgili olarak Çin'e yönelttikleri çeşitli suçlamalara karşı Çin hükümeti temsilcileri İnternete erişim

sorununun önceliğini savundular.⁴⁷ Bunun dışında, Microsoft ve Cisco gibi firmalar da Çin'deki ticari faaliyetlerinde, bireysel kullanıcıların ifade hürriyetlerinin engellenmesi konusunda hükümetle işbirliği yaptıkları için eleştirildiler. Onlar da kendilerini, hiçbir ülkeye ayrı standart uygulamadıklarını, işlerinin sadece ülkelerin yasalarına göre ticaret yapmak olduğunu ve her ürünün pekala kötüye kullanılabileceğini söyleyerek savundular.⁴⁸

Güvenlik konusunda, en başta temel güvenlik meselelerinin niteliksel (*spam*, virüs, gizlilik, aldatmaca) mı yoksa niteliksel (kabloların kopması ve İnternete erişimin sağlanamaması) mi olduğu konusunda gelişmiş ve az-gelişmiş ülkeler arasında bir anlayış farklılığı ortaya çıkmıştır.⁴⁹ Daha sonra ise, güvenlik meselelerinin tam olarak kimi tehdit ettiği ve güvenliğin kimin tarafından sağlanması gerektiği konusunda görüş farklılıkları belirlemiştir. Özel şirketler öncülüğünde yaratıcılığın mı yoksa devletler ve devletlerarası uygulamalar ile yasama, geniş kabul ve iyi uygulamanın mı daha etkili olduğu konusu tartışılmıştır.⁵⁰

Çeşitlilik oturumunda, (dijital uçurumdan farklı olarak) dilsel uçurum kavramı öne çıkmıştır. İlk tartışma, İnternetin çok dilliliğinin mi yoksa istikrarının mı daha önemli olduğu sorunsalı üzerineydi. Latin harfleri dışında harf ve semboller kullanan az gelişmiş ülkeler İnternette çok dilliliğin geliştirilmesi konusundaki taleplerini dile getirmişlerdir. ICANN ise bu alanda çalışmalar yapmasına rağmen özellikle Uluslararasılaşmış Alan Adlarının geleceği konusunda endişeli olduğunu belirtmiştir. Eninde sonunda bazı dillerin dışarıda bırakılacağını ve bu süreçte yapılacak en ufak

⁴⁷ BBC News, "31 October 2006, Reporter's Log: Internet Governance Forum," <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/6090394.stm>> (10.11.2006).

⁴⁸ BBC News, "1 November 2006, Microsoft considers China policy," <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/6102180.stm>> (10.11.2006).

⁴⁹ BBC News, "31 October 2006, Reporter's Log: Internet Governance Forum."

⁵⁰ "The Inaugural Session of the Internet Governance Forum (IGF) - Informal Summing-up by the IGF Secretariat," <<http://www.intgovforum.org/Summary.Final.07.1.2006.htm>> (12.11.2006).

⁴⁴ *Ibid.*, s. 277.

⁴⁵ ICANN, "New Agreement Means Greater Independence in Managing the Internet's System of Unique Identifiers," <<http://www.icann.org/announcements/announcement-29sep06.htm>> (10.11.2006).

⁴⁶ 2010 yılına kadar senede bir toplanması planlanan IGF'in 2007 toplantısının Brezilya'da yapılması kararlaştırılmıştır.

bir hatanın İnternetin aksamasına ve hatta bölünmesine yol açabileceği ICANN yetkilileri tarafından dile getirilmiştir.⁵¹

Forumda tartışılan son konu erişim meselesiydi. Bu oturumda, özellikle Afrika kıtası üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, bölgedeki altyapı yetersizliğinin altı çizildi ve tekeller ile yasal engellerin de bu alanda yatırımı engellediği belirtildi. Çözüm olarak ise yerel sermayenin bilişim alanına kanalize edilmesi ve rekabetin sağlanması fikri öne çıkmıştır. Ancak sadece özel sektörün eline bırakılarak bu ülkelerde kalkınmanın sağlanacağı çok da gerçekçi bir görüş olmadığı için, özellikle altyapı yatırımları konusunda (ör. elektrik, eğitim, sağlık), devlet desteğinin gerekliliğine de parmak basılmıştır. Bunun dışında, masraflı altyapı yatırımlarından kaçınmanın bir yolu olarak kablosuz teknolojinin bölgede yaygınlaşabileceği görüşü de tartışılmıştır.⁵²

Özellikle ilk üç oturumdan da anlaşılabilen üzere, bu kadar çok çıkar sahibinin ve farklı coğrafyaların eşanlı olarak temsil edildiği bir platformda en temel meseleler üzerinde bile oydaşma sağlamak epeyce zordur. Her bir çıkar sahibi ve her bir coğrafi bölge için aynı kavramlar farklı anlamlar ve öncelikler ifade etmekteydi ve bu durum ortak bir nokta bulunmasını güçleştirmekteydi. Zaten forum, adından da anlaşılacağı gibi, bir karar organı değil, bir tartışma platformu olarak tasarlanmıştı. Dolayısıyla forumun sonunda bir bildiri de yayınlanmamıştır. Ancak en azından, toplumsal cinsiyet, açık standartlar, temel haklar ve yönetim gibi konularda ilgili taraflar çeşitli dinamik koalisyonlar oluşturmuşlardır.⁵³

4. SONUÇ

1998’de ICANN’in kuruluşundan bu yana geçen sürede İnternetin ne derece önemli bir kaynak olduğu ve onun yönetiminin asla

sadece teknik bir eşgüdüm göreviyle sınırlı kalamayacağı özellikle devletler tarafından oldukça iyi anlaşılmıştır. Böylece, İnternetin ekonomik, sosyal ve siyasi boyutlarının farkına varan devletler, onun tek bir ülkenin yahut içinde söz haklarının sınırlı olduğu tek bir kuruluşun gözetimi altında kalmasına direnmektedirler. İşte “İnternet yönetimi” tartışmalarının kısa tarihinde en net şekilde göze çarpan eğilim budur. Ancak, devletlerin İnternet yönetimi konusunda gittikçe artan taleplerini tatmin edecek düzeyde bir yapılanmaya henüz sahip olmamasına rağmen ICANN, ABD’nin uluslararası sistemdeki hegemonik konumu sayesinde varlığını hâlâ sürdürmektedir. ICANN’in radikal bir dönüşüme uğraması ancak ABD’nin uluslararası sistemdeki konumunun değişimine bağlı olmakla beraber, yakın gelecekte uluslararası baskıları azaltmak için söz konusu kurumda çeşitli yeniden yapılanma girişimlerinin gerçekleşeceği öngörülebilir.

Devletlerin İnternete olan ilgilerinin artmasına paralel olarak ortaya çıkan bir başka olgu da, en geniş anlamıyla sivil toplumun ve özellikle bireysel İnternet kullanıcıların İnternet yönetimindeki rollerinin giderek azalması yahut sembolik düzeye düşmesi olmuştur. Bu grupların, ICANN Yönetim Kurulundaki belirleyici rollerinin 2002 senesinden itibaren sona erdirilmesi bir yana; 2003 senesinden itibaren sürmekte olan WSIS sürecinde ortaya çıkan ortak bir olgu, devletlerin İnternet yönetimindeki en önemli aktörler olarak hak ve çıkarlarının birinci sırada vurgulanıp, daha sonra, adeta tabloyu tamamlamak amacıyla araya bir “sivil toplum katılımının sağlanması” maddesinin eklenmesi; ancak bunun için somut anlamda yeterli çabanın gösterilmemesi olmuştur. Eğer tek bir hükümetin (ABD) gözetimi altında özel sektör öncülüğünü simgeleyen mevcut sistem sivil toplumun İnternet yönetimine katılımı için yeterli olanakları sağlayamıyorsa, kurulacak hükümetler arası bir yapılanmanın, dünyadaki bütün devletlerin eşitlikçi bir temelde temsil etse dahi, sivil toplum katılımı için mevcut yapılanmadan daha iyi olanaklar sağlayabileceği oldukça şüphelidir.

Belirtilmesi gereken bir başka nokta da, şu ana kadarki gelişmelerden gözlemlediğimiz kadarıyla, İnternet teknolojisi, klasik devlet egemenliği kavramında öngörülen dönüşümü

⁵¹ BBC News, “1 November 2006, Tough talk on net language issue,”

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/6106048.stm>> (12.11.2006).

⁵² BBC News, “2 November 2006, Reporter's Log: Internet Governance Forum,”

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/6105496.stm>> (10.11.2006); “The Inaugural Session of the Internet Governance Forum (IGF) - Informal Summing-up by the IGF Secretariat.”

⁵³ BBC News, “2 November 2006, Reporter's Log: Internet Governance Forum.”

henüz gerçekleştirememiş olmasıdır. 90'lı yıllarda sosyal bilimcileri heyecanlandıran İnternet teknolojisi, 2000'li yıllarda giderek daha fazla reel-politik meselesi haline gelmekte ve ulusal düzenlemelere tabi olmaktadır. Hâlâ umut verici olan tek şey ise, İnternette teknolojinin sunduğu olanaklardan faydalanarak düzenlemeden kaçma potansiyelinin henüz kaybolmaması ve içerik kontrolü konusundaki ulusal/uluslararası düzenlemelerin daha yeterince gelişkin olmamasıdır.⁵⁴

Son olarak, eğer İnternetin sosyal ve siyasal açıdan heyecan vericiliğinin devam etmesini istiyorsak onunla ilgili önemli kararların alınmasında bireysel kullanıcıların rolü artırılmalı ve buna mukabil devletler ile özel sektörünki azaltılmalıdır. Bu sayede bir çeşit “İnternet yurttaşlığı” kavramı ortaya çıkabilir ve bu da küresel ölçekte bir çevrim-içi demokrasi için model teşkil edebilir. Ancak, henüz yolun çok başında olduğumuz da bir gerçek. Söz konusu tartışmaların sadece 8 yıllık bir geçmişi var. Bunun ilaveten, hâlâ İnternete erişimi olmayan milyarlarca insan da mevcut. Bu insanların dijital dünya ile tanıştırılması için gereken yatırımların da devletler ve özel sektörden gelmesi şart. Ayrıca, İnternette güvenliğin sağlanması konusunda da bu iki aktöre epeyce bir rol düşmektedir. Devletler ve özel sektörün hâlâ bu kadar çok sorumlulukları varken İnternet yönetiminde daha az söz söylemeye razı olmaları pek gerçekçi olmaz. Dolayısıyla, İnternet yönetiminde kökten bir dönüşümün gerçekleşmesi, ancak erişim ve güvenlik meseleleri devletler ve özel sektör öncülüğünde hallolunduktan sonra mümkün gözükmektedir.

KISALTMALAR

ALM: Genel Kullanıcı Üyeliği (*At-large Membership*)
 BM: Birleşmiş Milletler
 ccTLD: Ülke Kodu Üst Düzey Alan (*Country Code Top Level Domain*)

⁵⁴ Ancak, Ocak 2006'da Google'ın Çin'de çalışmak amacıyla kendini sansürlemeyi kabul etmesi, içerik kontrolü konusunda devletlerin etkin olmaya başlamasının bir göstergesi olarak alınabilir. BBC News, “25 January 2006, Google censors itself for China,” <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4645596.stm>> (23.12.2006).

DNS: Alan Adı Sistemi (*Domain Name System*)

DÖ: Destekleyici Örgüt (*Supporting Organisation*)

gTLD: Genel Üst Düzey Alan (*Generic Top Level Domain*)

IAHC: Uluslararası Ad Hoc Komite (*International Ad Hoc Committee*)

IANA: İnternet Tanımlanmış Sayılar Otoritesi (*Internet Assigned Numbers Authority*)

ICANN: İnternet Tahsisli İsimler ve Sayılar Kuruluşu (*Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*)

IETF: İnternet Mühendislik Görev Gücü (*Internet Engineering Task Force*)

IGF: İnternet Yönetişimi Forumu (*Internet Governance Forum*)

ISOC: İnternet Topluluğu (*Internet Society*)

ITU: BM Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (*International Telecommunications Union*)

NSF: ABD Ulusal Bilim Vakfı (*National Science Foundation*)

NSI: *Network Solutions Inc.*

NTIA: ABD Ulusal Telekomünikasyon ve Bilişim İdaresi (*National Telecommunications and Information Administration*)

RALO: Bölgesel Genel Kullanıcı Örgütü (*Regional At-Large Organisation*)

TLD: Üst Düzey Alan (*Top Level Domain*)

WGIG: İnternet Yönetişimi Çalışma Grubu (*Working Group on Internet Governance*)

WIPO: Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (*World Intellectual Property Organization*)

WSIS: Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi (*World Summit on the Information Society*)

KAYNAKLAR

“Be Wary of Internet 'Governance',” *USA Today*, 16.11.2005, s. 13.

“Geneva Declaration of Principles,” First Phase of the WSIS, 10-12 December 2003, Geneva, <http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0004!!MSW-E.doc> (01.07.2006).

“Geneva Plan of Action,” First Phase of the WSIS, 10-12 December 2003, Geneva, <http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0005!!MSW-E.doc> (01.07.2006).

- “Global Leaders Debate Internet Governance,” *Computing Canada*, 25.11.2005, s. 10.
- “Internet Geopolitics: Gulliver’s travails,” *The Economist*, 8.10.2005, ss. 70-71.
- “Internet Governance Overview: Current Management and Proposed Reforms,” *International Debates*, Vol. 3/9 (December 2005), ss. 258-259, 282.
- “Report of the Working Group on Internet Governance,” June 2005, <<http://www.wgig.org/docs/WGIGREPORT.pdf>> (01.07.2006).
- “Should the United States Relinquish Its Management of the Internet’s Infrastructure?,” *International Debates*, Vol. 3/9, ss. 266-281.
- “The Inaugural Session of the Internet Governance Forum (IGF) - Informal Summing-up by the IGF Secretariat,” <<http://www.intgovforum.org/Summary.Final.07.11.2006.htm>> (12.11.2006).
- “Tunis Agenda for the Information Society,” Second Phase of the WSIS, 16-18 November 2005, Tunis, <<http://www.itu.int/wsis/docs2/tunis/off/6rev1.doc>> (01.07.2006).
- “US Policy Regarding Internet Governance,” *The American Journal of International Law*, Vol. 99/1 (January 2005), ss. 258-259.
- BBC News Online, <news.bbc.co.uk>.
- Crawford, Susan P., “The ICANN Experiment,” *Cardozo Journal of International & Comparative Law*, Vol. 12/2 (Fall 2004), ss. 409-448.
- Drezner, Daniel W., “The Global Governance of the Internet: Bringing the State Back In,” *Political Science Quarterly*, Vol. 119/3 (2004), ss. 477-498.
- Drissel, David, “Internet Governance in a Multipolar World: Challenging American Hegemony,” *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 19/1 (March 2006), ss. 105-120.
- ICANN, “Bylaws, 28 February 2002,” <<http://www.icann.org/general/bylaws.htm>> (01.07.2006).
- _____, “Internationalized Domain Names,” <<http://www.icann.org/topics/idn/>> (20.07.2006).
- _____, “New Agreement Means Greater Independence in Managing the Internet's System of Unique Identifiers,” <<http://www.icann.org/announcements/announcement-29sep06.htm>> (10.11.2006).
- _____, “Welcome to ICANN,” <<http://www.icann.org/new.html>> (01.07.2006).
- King, Ian, “International Internet Governance: Does ICANN Have a Role to Play,” *Information & Communications Technology Law*, Vol. 13/3 (2004), ss. 243-258.
- Klein, Hans, “ICANN and Internet Governance: Leveraging Technical Coordination to Realize Global Public Policy,” *The Information Society*, Vol. 18/3 (2002), ss. 193-207.
- Keinwachter, Wolfgang, “ICANN between technical mandate and political challenges,” *Telecommunications Policy*, Vol. 24/6-7 (August 2000), ss. 553-563.
- NTIA, “Memorandum of Understanding,” <<http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/domainname/icann-memorandum.htm>> (01.07.2006).
- Peake, Adam, *Internet Governance and the World Summit on the Information Society (WSIS)*, Association for Progressive Communications, 2004.
- Weber, Rolf H., *Regulatory Models for the Online World*, Zurich, Schulthess, 2002.
- Werle, Raymond ve Leib, Volker, “The Internet Society and Its Struggle for Recognition and Influence,” Ronit, Karsten ve Schneder, Volker, (der.) *Private Organizations in Global Politics*, London, Routledge, 2000.

World Internet Users and Population Stats,
“Internet Usage Statistics,”
<<http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
> (21.07.2006).